

Demnitate și justiție. Rolul Consiliului Superior al Magistraturii în formarea unei culturi etice în instanțele și parchetele din România

Prezentată în cadrul Simpozionului Zilei Internaționale a Drepturilor Omului – 10 decembrie 2007, care a avut loc în Sala „Drepturilor omului”, Palatul Parlamentului, București

“Demnitatea constă nu din a poseda onoruri, ci din conștiința că le merităm.”Aristotel

Argumentele care fac recurs la autonomia și demnitatea persoanei sunt considerate în general ca fiind argumente tari în dezbaterile actuale, pentru toate profesiile dar mai cu seamă pentru profesiile juridice.

Demnitatea este un drept al oricărui om dar depinde de alt drept și anume dreptul de a opta pentru a avea conștiința propriei demnități, de a acționa independent și sigur ca prin fiecare acțiune să poți fi perceput de cei cărora te adresezi **ca o persoană demnă de încredere.**

Pilonii pe care se construiește și se manifestă demnitatea în cadrul Justiției sunt integritatea și imparțialitatea. Cei care trebuie să fie integri și imparțiali sunt magistrații. Ei numai așa pot convinge justițiabilii că actul de justiție este unul corect. Ca și orice act înfăptuit al omului față de om și pentru om, actul de justiție primește calitatea de drept și cinstit prin manifestarea în el a integrității și imparțialității celui care judecă și care prin judecata lui demonstrează ca alegerea justițiabilului de a se îndrepta spre justiție este corectă. O justiție lipsită de demnitate aduce cu ea haosul și lipsa de încredere în valorile umane. Demnitatea este una dintre valorile umane esențiale.

De aceea răspunsul la cunoscuta întrebare “ **ce să fac ca magistrat?**” este “ **fă ceea ce te face demn de încredere**”

În viața de zi cu zi, integritatea capătă relevanța demnității, imparțialitatea este același lucru cu obiectivitatea iar independența devine liniștea pe care ți-o oferă fără urmă de îndoială, libertatea. Fără reperele demnității în mintea și acțiunile noastre nu putem discerne între agresor și victimă, între vânător și vânat, iar absența limitei între bine și rău conduce iremediabil la faptul că victima se poate transforma pe nesimțite în agresor și vânatul în vânător, ceea ce este la fel de grav. Dacă înțelegem simplitatea acestui raționament atunci descoperim și de ce judecătorul trebuie să judece cu demnitate și de ce cel care apelează la sistemul de justiție este forțat să facă asta tot cu demnitate.

Primele întâlniri pe care CSM-ul le-a organizat în anul 2005 între judecători și între procurori pentru a discuta despre integritate în profesia de magistrat au fost foarte aprinse .

Curentul de opinie cel mai puternic a fost dat de acei magistrați care au afirmat la început că **integritatea se prezumă, ea există în favoarea fiecărui magistrat.**

Acești magistrați au formulat o explicație simplă: ori ești integru ori nu , adică ori e albă ori e neagră bila integrității.

Cealaltă parte a magistraților atunci, au pus întrebarea:

Dacă integritatea se prezumă, atunci deficitul de credibilitate al sistemului de justiție cum se explică?

Răspunsul a venit imediat din partea primei categorii de magistrați:

„Neîncrederea publică are cauze externe magistratului: justițiabilii, avocații sunt ori incapabili, ori prea părtinitori pentru a putea aprecia imparțialitatea, magistratul fiind prin definiția atribuțiilor sale imparțial.”

Nu a fost greu , deci să aflăm că de cele mai multe ori refuzăm să acceptăm că această credibilitate scăzută și în scădere a sistemului de justiție poate să provină și de la mine, persoana care face parte din sistemul de justiție. Foarte greu magistratul din România se regăsește într-o atare ecuație. Exemple simple găsim cu ușurință: aroganța sau ușoara ironie a unui judecător în sala de judecată sunt foarte costisitoare pentru credibilitatea sistemului judiciar.

Mesajul, pe care îl transmite fiecare magistrat în parte, poartă cu el o atitudine, dezvăluie o cultură profesională în care suntem incorporați toți judecătorii și procurorii. Aceasta este responsabilitatea cel mai greu de acceptat în acest moment în instanțe și parchete - grija permanentă pentru neafectarea credibilității justiției.

Următoarele întrebări au venit de la sine:

Este îndeajuns să ne imaginăm câte ceva despre demnitate, despre integritate și să ne adaptăm comportamentul la aceasta imagine sau este necesar să creem o viziune unitară în cadrul sistemului de justiție, mereu îmbunătățită a conceptului de integritate?

Este necesar să ne apreciem conduitele profesionale în funcție de această viziune împărtășită de toți magistrații?

Rostul acestor discuții între magistrați a fost în primul rând să aflăm care sunt obstacolele pentru dezvoltarea , afirmarea conduitei demne în sistemul judiciar actual și apoi să alegem caile pentru a le depăși.

Am așezat pe hârtie câteva concluzii cu privire la vulnerabilitățile magistratilor în domeniul integritatii:

- **Cunoștințe și înțelegere insuficiente privind integritatea și imparțialitatea,**
- **norme informale interne care consideră anumite conduite neadecvate drept acceptabile.**
- **Uneori aprecierea caracterului moral al acțiunilor este afectată de simpatie-antipatie.**

Magistratul român are nevoie să-și dezvolte competențele personale care-i pot susține integritatea, independența și imparțialitatea.

Principiile care sunt promovate prin programele Consiliului Superior al Magistraturii care privesc dezvoltarea culturii etice a magistratului sunt:

1. Magistratul trebuie să cucerească și să întărească încrederea în sistemul juridic.

2. Neîncrederea publică în sistemul de justiție nu are cauze externe magistratului.

3. Integritatea unei persoane nu poate fi recunoscută dacă aceasta se simte liberă să adopte orice poziție i se pare potrivită la un moment dat, indiferent de poziția apărută într-o situație (rezonabil) similară.

4. Pentru prima dată s-a pus problema în sistemul juridic din România că:

-independența este o obligație individuală a fiecărui magistrat în parte.

- principalul beneficiar al independenței magistratului este justițiabilul și apoi este societatea, în virtutea garantării procesului echitabil.

Începând cu anul 2005 au fost elaborate trei instrumente care au fost puse la îndemâna judecătorului și procurorului pentru a-și dezvolta această fundamentală competența profesională:

1. Profilul magistratului din România. (martie 2006)

2. Introducerea componentei de integritate în evaluarea performanțelor individuale ale judecătorilor și procurorilor (august 2005)

3. Codul deontologic al judecătorilor și procurorilor. Coduri etice pentru judecători și pentru procurori. (2005-2007)

1. Profilul funcției de magistrat

A fost creat în urma răspunsului la doua intrebari:

Ce fel de sistem de justitie are nevoie Romania in acest moment?

Ce fel de magistrat are nevoie sistemul de justiție din România?

1. Să fie în stare să gândească independent în chestiuni juridice
2. Să recunoască factorii intrapersonali care îi pot împiedica judecata corectă
3. Să înțeleagă societatea
4. Să manifeste integritate morală; să aibă capacitatea și curajul de a îmbunătăți mediul social intraorganizațional în care își desfășoară activitatea profesională
5. Să comunice clar și logic și să fie receptiv la informația care îi poate îmbunătăți mesajul.
6. Să fie credibil, demn de încredere.
7. Să fie eficient în managementul propriilor îndatoriri și să contribuie la îmbunătățirea administrării instanței.

Aceste cerințe sunt susținute de
Profilul de personalitate al magistratului

- 1. Gândire independentă/critică
- 2. Integritate/consistență cognitiv-morală
- 3. Conștientizare socială și angajament
- 4. Predispoziție pentru muncă intensă și învățare profesională continuă; autenticitate
- 5. Comunicare clară și logică, receptivitate față de orice informație care ar putea îmbunătăți mesajul; autocontrol
- 6. Conștiinciozitate, diligență, respect colegial.

2. Un cod deontologic sau un cod etic nu este altceva decât un mijloc de perfecționare a magistratului, îl ajută să fie sigur de el însuși, că este un **profesionist demn de încredere.**

Așadar, rolul codului etic e acela de instrument de dezvoltare personală a integrității. Existența lui nu face ca judecătorii și procurorii să devină mai integri. Cel mai important efort este tot în sarcina individuală a fiecărui magistrat: să-l internalizeze, apoi să-și ghideze comportamentul în fiecare moment al acțiunii în profesie după principiile și valorile care se regăsesc în acest cod.

3. Evaluarea , după criteriul integrității, a magistratului

Crearea unui sistem de evaluare a magistraților în care integritatea și imparțialitatea sunt indicatori principali garantează că preocuparea pentru o justiție evoluată , bazată pe demnitate , este posibilă deoarece dacă justiția prin reprezentanții săi garantează respectarea demnității , justițiabilul este la rândul său obligat să manifeste demnitate în apelarea lui la Justiție.

Justiția nu este permisă să aibă reprezentanți care să nu creadă cu ființa lor în integritate, imparțialitate și independență. Încercarea de a măsura și verifica periodic aceste concepte și respectarea lor este o activitate prin care este posibil de a resuscita crezul fiecărui magistrat că și-a ales această menire conștient de responsabilitatea care o poartă și asigură într-o oarecare măsură aplicarea acestor concepte- valori cu continuitate în oricare act de justiție.

Este adevărat că în alte sisteme judiciare europene acest criteriu nu este tratat direct în formule/criterii de evaluare profesională (în sistemul juridic german integritatea este apreciată în cadrul procesului de evaluare individuală la capitolul ``competența profesională``, sub-criteriul: ``asumarea funcției``, iar în Olanda sunt folosiți indicatori statistici colectivi la nivelul unei curți/instanțe).

Nivelul de **integritate profesională** întotdeauna transpare în procesul de evaluare a celorlalte criterii legale de evaluare (competența profesională, eficiență, pregătire profesională). Conștientizarea, apoi preocuparea pentru creșterea nivelului de integritate pentru fiecare magistrat, este premisa pentru dezvoltarea celorlalte competențe profesionale dar și pentru îmbunătățirea climatului organizațional din fiecare instanță.

Dacă scopul principal al evaluării individuale periodice a magistratului **este îmbunătățirea activității profesionale**¹ atunci Consiliul Superior al Magistraturii trebuie să elaboreze și să pună la dispoziția judecătorilor și procurorilor **instrumente/repere concrete , suficient de detaliate** pentru a favoriza răspunsul afirmativ al acestora pentru dezvoltare.

Concluzii:

Evoluția justiției în direcția unei justiții în care folosirea cunoștințelor și a tehnologiilor inteligente are loc în consonanță cu natura umană și nu împotriva ei, a unei justiții bazată pe valorile umane, subînțelege evoluția de la Justiția informațională la cea a cunoașterii iar devenirea sistemului de Justiție cuprinde noțiunea de “Justiție pentru oameni “, o justiție bazată pe cunoaștere și în care performanțele ei decurg din inovare și învățare sistematică.

Rolul CSM-ului trebuie jucat până la capăt. Acum se crează instrumentele pe care le punem la îndemana ficărui magistrat pentru a face față celor mai înalte cerințe în profesie.

Pentru mine este evident faptul că un magistrat cu o înaltă competență de integritate are un comportament profesional orientat spre învățare , auto-analiză este continuu preocupat pentru auto-dezvoltare în scopul atingerii celor mai înalte exigențe în exercițiul profesional.

Numai un atare comportament da garanția către societate că este **profund și continuu preocupat** atunci pentru respectarea demnității și dreptății pentru fiecare persoană.

---

¹ `` Atunci când evaluăm nu putem măsura totul, aceasta măsurătoare apare ca inutilă. Eficient este să măsoară doar ceea ce vrei să îmbunătățești. `` J. Witrup raport, 2006